

Megi O'Farel

MORA DA JE OVO TO MESTO

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

Maggie O'Farrell

THIS MUST BE THE PLACE

Copyright ©

Posvećeno Vilmos

Translation copyright © 2017 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

FSC

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

„Svet je luđi i, više nego što mislimo,
Nepopravljivo mnogostruk.“
Luis Maknis, *Sneg*

Neki neobičan osećaj u nogama

Danijel, Donegal 2010.

Tamo je neki čovek.
Stoji na poslednjem stepeniku i zavija cigaretu. Danas je vreme tipično promenljivo, vrt je bujan i blistav, grane otežale od kiše koja još pada.

Tamo je neki čovek i taj čovek sam ja.

Na zadnjim sam vratima, s limenkom duvana u ruci, i posmatram nešto među drvećem, neku priliku, kako stoji na obodu vrta, tamo gde su zbijene jasike kod ograde. Drugog čoveka.

Taj nosi dvogled i kameru.

Posmatrač ptica, kažem sebi dok prevlačim tanki papir preko jezika, često ih srećeš u ovim krajevima. Međutim, istovremeno pomislim: zaista? Posmatranje ptica ovako daleko u dolini? Još pomišljam gde mi je kći, gde je beba, gde mi je žena. Koliko brzo mogu da stignem do njih, ako zatreba?

Srce prelazi u najveću brzinu, lupa mi o rebra. Škiljim ka belom nebu. Spremam se da zakoračim u vrt. Želim da taj tip zna da sam ga video, da me vidi kako ga gledam. Želim da primeti koliki sam, moju bivšu lakoatletsku građu (sad pomalo opuštenu i mlitavu, priznajem). Želim da u glavi proračuna kolike su mu šanse protiv mene. On ne zna da se ja nikada u životu nisam tukao niti da nameravam da tako i ostane. Želim da oseti ono što sam ja osećao pre nego što bi me otac kažnjavao: „Provalio sam te“, rekao bi i uperio prst najpre u svoje grudi, pa u moje.

Provalio sam te – želim da viknem, dok petljam s uvijenom cigaretom i upaljačem.

Tip gleda prema kući. Vidim varnicu odbleska sunca o objektiv i pokret ruke, koji bi mogao biti sklanjanje kose s čela ili pritiskanje zatvarača kamere.

Veoma brzo su se desile dve stvari. Pas – dugodlaki, dugonogi, pomalo artritični vučjak, koji obično drema kraj peći – izleće kroz vrata, pored mojih nogu, pa u vrt, i rafalno pri-gušeno laje, a iza bočnog zida kuće pojavljuje se žena.

Nosi bebu na leđima, obučena je u kabanicu s kapuljačom, od onakvih kakve nose ribari severnih mora, i drži pušku.

Ona je takođe moja žena.

Na ovo poslednje još nikako da se naviknem, ne samo zbog pomisli da je neverovatno to što je ovo stvorenje uopšte pristalo da se uda za mene već i zato što neprestano pravi ovakva sranja.

„Pobogu, dušo“, izgovorio sam bez daha i odmah me je poremetila piskavost sopstvenog glasa. Nije dovoljno reći „nemuževnog“. Zvučim kao da je prekorevam zbog lošeg izbora zavesa, jastučića i prekrivača za kuću, ili zato što nosi lakirane cipele koje joj se ne slažu s tašnom.

Ne obraća pažnju na moju piskutavu intervenciju – ko bi je krivio – i puca u vazduh. Jednom, dvaput.

Ako, kao ja, nikad niste izbliza čuli pucanj iz puške, reći ću vam da je to prasak da ti se uši rasprsnu. U glavi ti sevne kao blesak magnezijuma, u ušima ti odzvanja kao visoki ton neke arije, koji traje čitava tri takta, a sinusi ti se napune katranom.

Zvuk se odbija od boka kuće, od slabine planine, pa se vraća: golema slušna teniska lopta što odskoče po dolini. Sve to shvatam dok se saginjem, grčim, pokrивam glavu – a bebu to neobično ne dotiče. Još sisa palac, glave naslonjene na majčinu rapuštenu kosu. Gotovo kao da je navikao. Gotovo kao da je sve to već čuo.

Uspravljam se. Sklanjam ruke sa ušiju. Prilika u daljini brzo trči kroz šipražje. Moja žena se okreće. Otvorila je pušku, kao da prelama preko ruke. Zviznula je psu. „Ha“, kaže mi pre nego što će ponovo nestati iza kuće, „to će mu pokazati.“

Moja žena je, moram da vam kažem, luda. Ne na onaj zahtevni način koji obuhvata lečenje, bolnicu i ljude u belim uniformama – mada se ponekad pitam da li je i to bio slučaj nekad u prošlosti – već u suptilnijem, društveno prihvatljivijem, manje razmetljivom smislu. Ona ne razmišlja kao drugi ljudi. Uverena je da je potezanje puške na nekoga ko se obreo, po svoj prilici krajnje bezazleno, kod naše ograde, ne samo dozvoljeno nego je upravo ono što treba uraditi.

Evo golih činjenica o ženi kojom sam se oženio:

- Luda je, kao što sam već rekao.
- Usamljenik je.
- Očigledno je spremna da potegne pušku na svakoga ko ugrozi njeno skrovište.

Uleteo sam, onoliko koliko je to moguće čoveku moje veličine, u kuću da je stignem. Moram ovo da raspravim s

njom. Ne može da drži pušku u kući u kojoj ima male dece. Jednostavno ne može.

Ponavljam to sebi dok prolazim kroz kuću, nameravajući da se pobunim. Međutim, čim prođem kroz ulazna vrata, kao da sam ušao u drugi svet. Umesto sive izmaglice iza kuće, u bašti ispred nje zaslepljujuće sija sunce boje jagorčevine, presijava se i ljeska kao da je od izbrušenih dragulja. Moja kći preskače konopac koji joj majka okreće. Moja žena – koja je samo trenutak ranije bila mračna, zastrašujuća prilika s puškom, u dugom sivom mantilu s kapuljačom poput one koju nosi Smrt – sad je skinula kabanicu i preobrazila se nazad u svoje uobičajeno obličje. Bebac puzi po travi mokroj od kiše, pokvašenih kolena, u ručici čvrsto steže cvet irisa i brblja nešto samome sebi, gučući zadovoljno.

Kao da sam kročio u potpuno drugi vremenski okvir, kao da sam u jednoj od onih narodnih bajki u kojima misliš da si spavao oko sat vremena, a probudiš se i otkriješ da si bio odsutan ceo život, da su svi koje si voleo i sve za šta si znao odavno umrli i nestali. Jesam li zaista samo ušao s druge strane kuće ili sam zaspao i spavao stotinu godina?

Odagnao sam ovu pomisao. Sad se odmah treba pozabaviti pitanjem puške. „Otkad“, zahtevam da znam, „posedujemo vatreno oružje?!“

Moja žena podiže glavu i uzvraća mi izazovnim, okrutnim pogledom, a konopac u njenoj ruci se zaustavlja. „Ne posedujemo nego posedujem“, kaže. „Puška je moja.“

Njeno tipično pariranje. Odgovara na pitanje a da ništa ne odgovori. Odabere elemenat koji nije predmet pitanja. Suština izvrđavanja.

Pribrao sam se. Imao sam više nego dovoljno prakse. „Otkad ti poseduješ vatreno oružje?“

Ona sleže ramenom – golim, primećujem, i blago zlatno preplanulim, presečenim tankom belom bretelom. Istoga časa osećam automatsku mobilizaciju duboko u donjem rublju – čudno kako se to kod muškaraca ne menja, kao da sve nas samo tanka opna deli od tinejdžerskih godina – ali se usredsređujem opet na raspravu. Neće se izvući s ovim.

„Od sada“, kaže.

„Šta je to vatreno oružje?“, pita moja kći, naglašavajući svaku reč posebno, podižući svoje malo srcasto lice da pogleda majku.

„Tako kažu Amerikanci“, odgovara moja žena. „To znači 'puška.'“

„Oh, puška“, kaže moja mila Marit, stara šest godina, spoj ćudljive male šumske vile, anđela i vazdušnog duha, u jednakim količinama. Okreće se ka meni. „Božić Bata je Donalu doneo novu pušku, pa je rekao da *maman*¹ može dobiti njegovu staru.“

Ta izjava me za trenutak ostavlja bez reči. Donal je smrdljivi homunkulus koji ima farmu i obrađuje zemljište malo dalje u dolini. On – a i njegova žena, zamišljam – imaju problema s onim što biste nazvali kontrolom besa. Pomalo je lak na okidaču taj Donal. Puca u sve što vidi: veverice, zečeve, lisice, ljude što pešaće brdima (šalim se).

„Šta se dešava?“, pitam. „Držiš vatreno oružje u kući i...“

„Pušku, tata. Kaži 'puška.'“

„...pušku a da mi to ne kažeš? A da ne razgovaraš sa mnom o tome? Zar ne vidiš koliko je to opasno? Šta ako neko dete...“

Moja žena se okreće, rub suknje joj je fisnuo kroz mokru travu. „Zar nije skoro vreme da pođeš na voz?“

¹ Franc: Mama. (Prim. prev.)

* * *

Sedim za volanom u kolima, s jednom rukom na ključu za paljenje motora, s onom cigaretom od maločas među usnama. Tražim po džepu neuhvatljivi upaljač ili šibice. Rešen sam da jednom popušim tu cigaretu pre no što izbije podne. Ograničio sam se na tri dnevno i, bože, baš mi trebaju.

I vičem iz sveg glasa. Ima nečeg u životu na zabačenim mestima što te mami da uživaš u tome.

„Hajdeee!!!“, vičem, potajno se diveći jačini sopstvenog glasa i tome kako odjekuje u podnožju planina. „Zakasniću na voz!“

Pojavljuje se Marit, nesvesna meteža, što je s jedne strane pohvalno i preporučljivo, a s druge razdražujuće. Ima tenisku lopticu ili nešto slično u čarapi, stoji leđima okrenuta zidu kuće i broji (na irskom, primećujem pomalo iznenađen). Sa svakim brojem – *aon, do, tri, keter* – udara loptom u čarapi o zid, opasno blizu telu. Posmatram je dok još malo vičem: prilično je spretna i dobro joj ide. Hvatam sebe kako se pitam gde je naučila tu igru. Da ne pominjem irski. Školuje se kod kuće, podučava je majka, kao što je podučavala i njenog starijeg brata dok se nije pobunio i sam se upisao (uz moju skrivenu pomoć) u jednu internatsku školu u Engleskoj.

Moj raspored je takav da radnu nedelju često provodim u Belfastu, a vikendom se vraćam u ovaj kutak Donegala. Držim kurs iz lingvistike na univerzitetu, učim studente da rasturaju ono što čuju oko sebe, da ispituju kako su rečenice konstruisane, na koji način su upotrebljene, i da pogađaju zašto. Oduvek sam koncentrisao svoja istraživanja na načine na koje se jezik razvija. Nisam od onih tradicionalista koji jadikuju i tuku se u prsa zato što gramatika propada, što semantički standardi opadaju. Ne, ja rado prihvatam ideju promene.

Zbog toga, u vrlo uskom krugu akademskih lingvista, nosim auru otpadnika. Nije baš da sam priznat, ali šta je tu je. Ako ste ikada na radiju slušali neku emisiju o neologizmi-ma, ili o gramatičkim promenama, ili o tome kako tinejdžeri uzurpiraju i polažu pravo na vlastite termine, često u subverzivnoj upotrebi, verovatno sam ja onaj kog su doveli da kaže kako je promena dobra, kako treba prihvatiti elastičnost i promenljivost jezika.

Jednom sam to uzgred rekao svojoj tašti, a ona me je za trenutak osmotrila oholim pogledom ispod maskare i kazala, na besprekornom engleskom s pariskim naglaskom: „Ah, ali ne, ne bih te čula jer isključujem radio čim čujem američki engleski. Jednostavno ne mogu da slušam taj akcenat.“

Na stranu akcenat, za nekoliko sati treba da držim predavanje o pidžin i kreolskom engleskom, zasnovano na samo jednoj rečenici. Ako propustim voz, nema drugog kojim mogu stići na vreme. Neće biti ni predavanja, ni pidžin engleskog, ni kreolskog, već samo grupe studenata koji nikad neće biti prosvetljeni u pogledu fascinantne, kompleksne, lingvističke genealogije rečenice: *Him thief she mango*.²

Osim toga, posle predavanja moram da uhvatim avion za Sjedinjene Države. Nakon intenzivnih prekookeanskih pritiska mojih sestara, i protiv svoje volje, idem preko na proslavu očevog devedesetog rođendana. Kakvu zabavu može imati s devedeset godina tek ćemo videti, ali predviđam da će biti mnogo papirnih tanjira, salate od krompira, mlakog piva, i da će se svi truditi da ne obraćaju pažnju na samog slavjenika što smrknut gunda nešto u uglu. Sestre mi kažu da bi naš otac mogao da baci kašiku svakog trenutka, a znaju da

² Rečenica kreolskog i pidžin engleskog, koja ima više različitih značenja. (Prim. prev.)

se on i ja nismo baš uvek dobro slagali (da se blago izrazim), pa ću se, ako ne dođem ubrzo, kajati do kraja života, i tako dalje i tome slično. Čujte – kažem im ja – taj čovek pešači po dve milje svakog dana, jede toliko dinstane svinjetine da bi mogao znatno smanjiti broj svinja u državi Njujork, i nipošto ne zvuči nemoćno kad ga čuješ preko telefona: nikad ne propusti da mi ukaže na moje mane i loše procene. Pored toga, mogu vam reći da taj čovek – iako se mnogo razmeće svojom mogućom smrću – nikad zapravo nije ni imao puls.

Govorim sebi da ova poseta – prva za pet godina – nije razlog mome stresu, ne objašnjava žudnju za nikotinom od koje mi se mozak izobličuje, niti uzrok trzanja kapka dok sedim i čekam. Nema ona nikakve veze s tim, nikakve. Samo sam pomalo nervozan danas. Samo to. Otići ću u Bruklin, posetiću starog, biću fin, otići ću na zabavu, daću mu rođendanski poklon koji je kupila i zapakovala moja žena, ćaskaću sa sestrićima i sestričinama, izguraću neophodan broj dana – a onda ću pobeći glavom bez obzira.

Odškrinuo sam vrata i kriknuo u vlažan vazduh: „Gde ste? Propustiću predavanje“, a onda spazio izgužvanu kutiju šibica na podu kola. Nestao sam u dubini, potežući za njom, kao lovac na bisere, pa trijumfalno izronio, držeći je u ruci.

U tom trenutku je moja žena naglo otvorila vrata i počela da smešta bebu u njeno sedište.

Izdahnio sam vazduh i kresnuo šibicu. Ako sad krenemo, stići ćemo.

Marit se uspenjala na svoje mesto, pas se progurao, pa presočio naslon i ušao u prtljažnik, a suvozačka vrata su se otvorila i moja žena je skliznula u kola. Primećujem da je u muškim pantalonama, stegnutim oko struka nečim što sumnjivo liči na jednu od mojih svilenih kravata. Preko toga ima kaput za koji pouzdano znam da je nekad koštao više od

moje mesečne plate – veliki, ružni odevni predmet od kože i tvida, s remenima i omčama – a na glavi joj je kapa od zečjeg krzna s komplikovanim pokrivkama za uši. Je li i to poklon od Donala?, hteo bih da pitam, ali neću jer je Marit u kolima.

„Fuj“, kaže moja žena. „Što je prljavo ovde.“

Bacila je na zadnje sedište korpu od pruća, vreću od šatorskog platna, nešto što izgleda kao mesingani svećnjak, i konačno, prastaru, potamnelu mutilicu za jaja.

Nisam ništa rekao.

Ubacio sam menjač u prvu brzinu i otpustio kočnicu, s perverznim osećanjem uspeha, kao da je naterati porodicu da pođe s deset minuta zakašnjenja veliko dostignuće, i uvukao prvi dim toga dana u pluća, gde se sklupčao kao mačka.

Moja žena pruža ruku, vadi mi cigaretu iz usta, gasi je i baca.

„Hej!“, bunim se.

„Ne kad su deca u kolima“, kaže i pokazuje glavom na zadnje sedište.

Spremam se da započnem raspravu i nastavim s njome – imam čitavu odbranu koja postavlja pitanja o relativnim opasnostima u koje maloletnike dovode cigarete i vatreno oružje – ali lice moje žene okreće se ka mome, fiksira me pogledom boje žada i osmehuje mi se s takvom nežnošću i intimnošću da reči mog pripremljenog govora iščezavaju, otiču kao voda u slivnik.

Spušta ruku na moju nogu, do same granice pristojnosti, i šapuće: „Nedostajaćeš mi.“

Za mene je, kao lingvistu, pravo otkriće na koliko sve načina odrasli mogu da diskutuju o seksu a da mala deca nemaju blagog pojma o čemu govore. To je prava baština i slavlje semantičke prilagodljivosti. Ovakav osmeh moje žene i reči „nedostajaćeš mi“ u suštini se prevode: neću dobiti ništa dok si odsutan, ali čim se vratiš, odvešću te u spavaću sobu,

skinuću ti svu odeću i prionuti na posao. Moje nakašljavanje i odgovor „i ti ćeš meni nedostajati“ kažu: aha, cele nedelje ću se radovati tom trenutku.

„Da li se dobro osećaš povodom putovanja?“

„U Bruklin?“, kažem, trudeći se da zvučim nehajno, ali reči izlaze pomalo ugušene.

„Kod tate“, pojašnjava ona.

„Oh“, kažem i kružim rukom u vazduhu. „Da. Biće dobro. On je... ovaj, biće dobro. A nije ni dugo, zar ne?“

„Pa“, započinje ona, „mislim da on...“

Mora da je Marit nešto zapazila, jer je iznenada viknula, malo glasnije nego što je neophodno: „Kapija! Kapija, maman!“

Zaustavljam kola. Moja žena naglo otkopčava pojas, otvara svoja vrata, izlazi i s treskom ih zatvara, izlazi iz malog romba kišom poprskanog suvozačkog prozora. Trenutak kasnije, ponovo se pojavljuje u panorami vetrobrana: udaljava se od kola. To izaziva preverbalnu sinapsu kod bebe: mališan dobija neurološku poruku da je prizor majke kako se udaljava loša vest, da se možda nikada neće vratiti, da će biti ostavljen da umre, da je društvo ovog ponešto rasejanog i samo povremeno prisutnog oca nedovoljno da mu obezbedi opstanak (i tu je u pravu). Ispušta urlik očajanja, signal matičnom brodu: prekidaj misiju, zahteva se hitan povratak.

„Kalvine“, kažem, koristeći priliku da ponovo uzmem cigaretu, koja je bila iza kontrolne table, „imaj malo vere.“

Moja žena podiže rezu kapije i otvara je širom. Puštam kvačilo, pritiskam gas i kola prolaze kroz kapiju, a moja žena je zatvara za nama.

Treba da objasnim da između kuće i puta ima dvanaest kapija. Dvanaest. Što znači da će ona dvanaest puta morati da izađe iz kola, otvori i zatvori te prokletinje, i da se vrati u kola. Put je udaljen pola milje svrakinog leta, ali stići do njega

zahteva jednu malu večnost. A ako ideš sam, čitava stvar je težak kuluk, najviše po kiši. Pokatkad mi zatreba nešto iz sela – pola litra mleka, pasta za zube, uobičajene kućne potrepštine – pa se dignem sa stolice i onda shvatim da ću morati da otvaram ni manje ni više nego dvanaest kapija, i ponovo to isto u povratku, pa se spustim nazad s mišlju: dođavola, kome treba da pere zube?

Reč „udaljena“ ni izbliza ne opisuje kuću. Nalazi se u jednoj od najslabije naseljenih dolina u Irskoj, na nadmorskoj visini koju čak i ovce izbegavaju, a kamoli ljudi. A moja žena je odabrala da živi na najvišem, najudaljenijem uglu tog mesta, u kući do koje se može doći samo poljskim putem koji prolazi kroz brojne ograde. Otuda kapije. Da bi stigao ovamo, moraš stvarno želeći da stigneš ovamo.

Vrata kola se otvaraju i moja žena se vraća na suvozačko sedište. I tako će još jedanaest puta. Beba je briznula u plač od olakšanja. Marit viče: „Jedan! Jedna kapija! Jedan, tata, jedan!“ Ona je usamljena u svojoj ljubavi prema kapijama. Kontrolna tabla odmah počinje histerično da pišti, signalizirajući da moja žena mora da veže pojas. Moram vas upozoriti da neće to učiniti. Pištanje i treperenje signalne lampice nastaviće se dok ne stignemo do puta. To je kost razdora u našem braku. Ja mislim da prestanak te paklene buke preteže u odnosu na trud vezivanja i otkopčavanja pojasa; ona se s tim ne slaže.

„Dakle, tvoj tata“, nastavlja moja žena. Pored mnogih drugih talenata, ima i zapanjujuću sposobnost da upamti gde je prekinut razgovor i da ga nastavi. „Stvarno mislim...“

„Zar ne možeš da staviš pojas?“, obrecnuo sam se. Ne mogu da se uzdržim. Imam nizak prag trpeljivosti na učestale elektronske zvuke.

Okrenula je glavu da me pogleda, sa beskrajnom, raskošnom sporošću. „Izvini?“, kaže.

„Pojas. Zar ne možeš bar jednom...“

Ućutkala me je nova kapija, čiji su se obrisi ukazali u izmaglici. Ona izlazi, prilazi kapiji, beba plače, Marit uzvikuje broj, i tako dalje, i tako dalje. Do pretposlednje kapije, u slepoočnicama mi se nagomilao tup pritisak koji preti da bukne u istrajan bol.

Dok se moja žena vraća prema kolima, radio šišti, smiruje se, pucketa i vraća se u život. Držimo ga stalno uključenog jer je prijem u ovom kraju pravi dobitak, i svaki delić dijaloga ili muzike koji ugrabimo pozdravljen je klicanjem.

„Oh, Brendane! Brendane“, iskreno osećajno izgovara neka glumica u nekom studiju, „Budi oprezan!“ Veza se prekida i čuje se pucketanje statičkog elektiriciteta.

„Oh, Brendane, Brendane!“, čiči Marit oduševljeno, udarajući stopalima otpozadi u moje sedište. Beba žuri da se usaglasi sa opštim raspoloženjem, hripavo udiše vazduh, hvata se za ivice svog sedišta, a sunce bira baš taj trenutak da se neočekivano pojavi. Irska izgleda zeleno, prijatno i blaženo, dok bare prskaju pod točkovima i vozimo se poljskim putem ka poslednjoj kapiji.

Moja žena i Marit raspravljaju o tome zbog čega Brendan mora da bude oprezan, bebac ponavlja glas *n*, a ja razmišljam o tome kako je rano da tako koristi taj nepčani glas, dok dokonno okrećem dugme na radiju, da vidim šta još može uhvatiti.

Zaustavljam se pred poslednjom i konačnom kapijom. Kroz buku iz pozadine probija se glazgovski akcenat, ispunjava kola, ozbiljnim, samosvesnim tonom spikera koji čita vesti. Postoji neka neočekivana geografska devijacija zahvaljujući kojoj povremeno možemo da uhvatimo škotske vesti. Sad govore nešto o predstojećim lokalnim izborima, o nekom političaru kog su uhvatili u brzjoj vožnji, o nekoj školi bez

udžbenika. Okrećem dugme kroz talase ničega, tražim neki govor, tragam za ljudskim glasom.

Moja žena izlazi iz kola, korača prema poslednjoj kapiji. Gledam kako joj povetarac hvata pramenove kose i poigrava se njima, njeno uspravno držanje i hod balerine, njenu ruku u rukavici bez prstiju, koja hvata rezu kapije.

Radio se napreže i hvata ženski glas: miran ali kolebljiv. Govori nešto o pitanjima roda na radnom mestu, jedna od onih emisija koje se bave određenom temom, kakve *Bi-Bi-Si* emituje sredinom prepodneva. Neka osamdesetogodišnjakinja sa zapada zemlje priča o tome kako je bila jedna od prvih žena na poslu inženjera i posežem za dugmetom da ga okrenem dalje, jer je to nešto što bi moja žena veoma želela da čuje, a ja sam stvarno raspoložen za malo pristojne muzike. A onda jedan drugi glas izlazi iz pomalo napuklih zvučnika kod mog kolena: tečno, otegnutih vokala, s naglaskom obrazovane osobe.

„Pa pomislim: gospode bože“, ženski glas sa radija ispunjava moja kola, uši moje dece, „mora da je ovo ona staklena tavanica o kojoj sam toliko slušala. Hoće li zaista biti toliko teško razbiti je mojom lobanjom?“

Te reči su u dubini moga bića poznato zazvonile. Bez upozorenja, u mislima mi stadoše sevati prizori: kaldrmisani pločnik, nejasan zbog magle; bicikl vezan lancem za ogradu; gusto drveće i miris borovine, podatno krzno od borovih iglica pod nogama; telefonska slušalica pritisnuta uz meku hrskavicu uha.

Poznajem tu ženu, pozeleo sam da uzviknem, znam je! Umalo da se okrenem i kažem to deci: Nekad sam poznavao ovu osobu.

Sećam se onog crnog ogrtača koji je često nosila i njene sklonosti ka cipelama u kojima je pešačenje nemoguće, njenog

čudnog, zglavkastog nakita, seksa napolju – kad se glas izgubio i u etru se javlja voditelj emisije kako bi nam rekao da je to bila Nikola Dženks, koja je pričala o sredini osamdesetih.

Pljesnuo sam dlanom o volan. Nikola Dženks, ni manje ni više. Nikada nisam ponovo naišao na to prezime. Ona je ostala jedina s prezimenom Dženks koju sam ikada poznao. Imala je, prisećam se, neko šašavo srednje ime, nešto grčko ili rimsko, što je ukazivalo na ljubav njenih roditelja prema mitologiji. Kako ono beše? Prisećam se, setno, da nije ni čudo što su mi stvari iz tog vremena pomalo zamagljene, s obzirom na to koliko...

A onda više ne mislim ništa.

Voditelj govori svečano, onim uzdržanim, delikatnim tonom koji može da znači samo jedno – da je Nikola Dženks umrla ubrzo pošto je taj intervju snimljen.

Moj mozak proizvodi serije trzaja, kao motor koji samo što se nije zaustavio. Instinktivno tražim pogledom svoju ženu. Otvorila je kapiju širom i čeka da prođem kolima.

Imam osećaj da se negde naglo otvorio neki prozor, ili da je samo jedna domina pala na drugu, prouzrokujući kaskadu. Nahrupila je plima, pa se onda povukla, i šta god da je bilo ispod toga – promenilo se zauvek.

Piljim u svoju ženu. Ona drži kapiju. Naslanja se na nju kako bi je svojom težinom sprečila da se zatvori i udari u kola. Drži je, u uverenju da ću proći kolima, kolima u kojima su njena deca, njeni potomci, njeni voljeni. Kosa joj je puna irskog vetra, kao jedro. Sad kroz vetrobran traži pogledom moje lice i pita se zašto ne krećem, ali je, s mesta na kojem stoji, staklo neprozirno zbog odraza oblaka. S mesta na kom stoji, moglo bi da me tu uopšte i ne bude.

* * *

Voz kreće preko ivice, na istok, ulazi u pljusak i izlazi iz njega. Sedim, s novinama koje mi je žena kupila urolanim u ruci, kao s palicom, kao da sam na rubu da povedem nevidljivi orkestar kroz simfoniju.

Prošlo je deset godina otkako sam putovao u suprotnom smeru, na neku vrstu hodočašća. Do tada nisam bio u Irskoj: jednostavno, nije mi palo na pamet da dođem. Nisam od onih Amerikanaca irskog porekla koje muči „nostalgija iz fotelje“, pa im misli ćudljivo blude unazad ka zemlji koju su naši pradedovi morali da napuste da bi preživeli. Jedini sam takav u porodici: sve moje sestre nose prsten „kladah“³, sve su išle na paradu na Dan Svetog Patrika i dale svojoj deci imena karakterističnog irskog prizvuka.

Radio sam na Berkliju, s malom nelagodnom, na odseku za kognitivne nauke. Brak mi je upravo zakočio uz škripu kočnica: moja žena je godinama bila u ljubavnoj vezi s jednim kolegom, ispostavilo se. To otkriće me je gurnulo u beznačajno ljubakanje, koje je onda podstaklo moju ženu da pokrene brakorazvodnu parnicu. Živeo sam u stanu jednog prijatelja koji je bio na godišnjem odsustvu u Japanu, a kolega s kojim me je prevarila uselio se u kuću iz koje sam tek nedavno izbačen. Moja uskoro bivša žena se pretvorila u osvetničku harpiju koja je zaključila da treba da joj plaćam astronomsku sumu alimentacije, dok zauzvrat imam minimalni kontakt sa svojom decom. Nedelju za nedeljom odbijala je da uvaži sporazum o starateljstvu koji su sklopili naši advokati. Čitavu platu sam trošio na borbu s tim; nerazumno sam održavao dve ljubavne veze s različitim ženama, a sprečavanje da saznaju jedna za drugu prouzrokovalo je previše komplikacija i izvrđavanja.

³ Tradicionalni irski prsten koji predstavlja ljubav, lojalnost i prijateljstvo simbolima srca, krune i ruku. (Prim. prev.)

Usred čitave te zbrke umrla mi je baka i, prema iznenađujućim odredbama njenog testamenta, kremirana je. Nastale su uobičajene porodične nesuglasice oko toga kuda ćemo s njenim pepelom. Moja tetka je bila za urnu, zapravo starinsku kinesku teglu za đumbir koju je videla na rasprodaji, a moj otac je bio za to da je sahranimo. Jedan stric je predložio porodičnu parcelu, drugi je pak bio za nekakvu šumu i sađenje drveta. Jedna rođaka je rekla: zar ne bi trebalo da je položimo pored dede?

Zagledali smo se jedni u druge. Bio je kraj bdenja: sveštenik je otišao, gosti su se osipali, soba je bila puna izgužvanih salveta, mrvica od kolača i kolutova duvanskog dima. Moj tata i njegovi braća i sestre oborili su pogled.

Izašla je na videlo istina, što se sa istinom i zbiva na sahranama: niko u stvari nije tačno znao gde su dedini posmrtni ostaci. Po priči, baka i on su pre mnogo godina otišli na, po opštoj proceni, prvi godišnji odmor, u Irsku. Deda se penzionisao a nikad nisu videli zemlju svojih predaka, svi njihovi prijatelji su bili, ali oni su stalno zbog nečega odlagali, i tako dalje i tome slično. Sami navedite uobičajene razloge zbog kojih ljudi idu na godišnji odmor.

Odleteli su avionom u Dublin. Prošli su Prsten Keri⁴, a onda razgledali Kork, poluostrvo Dingl. Videli su čuvenog delfina. Iz nekog razloga – niko ne zna zašto – završili su gore u Donegalu, na čelu psa, onom komadu zemlje stisnutom odmah uz britanski aneks. Da li je neki od njihovih predaka poticao iz Donegala, hteo sam da znam, ili možda s protestantskog severa? Ućutkali su me kad sam rekao ovo

⁴ Sto sedamdeset devet kilometara duga kružna turistička ruta u okrugu Keri, u jugozapadnoj Irskoj. (Prim. prev.)

drugo. Oni, odnosno mi, stopostotni smo irski katolici, insistirao je moj stric. Nagovestiti bilo šta drugo strašna je uvreda.

Kakvo god da im je bilo poreklo, moji baba i deda su odseli, iz razloga koji nikad nećemo saznati, u pansionu s doručkom u Bankreni. Baka je turpijala nokte uz nešto što je uvek navodila kao „ukrasni toaletni stočić“ – moj otac je bio vrlo jasan po tom pitanju – kad se deda okrenuo od prozora i rekao: „Imam neki čudan osećaj u nogama.“

Nije podigla pogled ka njemu. Zbog toga će se kajati. Danijele, govorila mi je kasnije, uvek pogledaj ako ti to neko kaže, uvek. Sa sigurnošću mogu da izvestim da mi to još niko nije rekao. Ona tada nije pogledala. Nastavila je da turpija nokte i kazala: „Pa sedi onda.“

Deda nije seo. Pao je, pravo na tepih, oborivši noćni stočić i ukrasnu zdelu, koju je moja baka morala da plati kad se odjavljivala. Krvarenje u mozgu. Umro na licu mesta. Sa šezdeset šest godina.

Imam neki neobičan osećaj u nogama. Šta kažete na te poslednje reči?

Da skratim priču: baka je bila iz one generacije koja ne diže veliku galamu. Koja ne talasa. Oni bi prosto progutali gorku pilulu, kakvu god im život dodeli, i nastavljali dalje. Ni na pamet joj nije palo da avionom prenese muževljevo telo nazad u Sjedinjene Države, kako bi mu brojno potomstvo odalo počast. Ne, nikog nije htela da dovodi ni u kakvu u nezgodnu situaciju, pa ga je tako već sutradan kremirala, u prisustvu lokalnog sveštenika. Sredila je potrebnu dokumentaciju, odjavila se iz pansiona i vratila se kući. Morala je da doplati za prekoračenje dozvoljenog prtljaga kako bi donela kući njegov kofer, i taj bi detalj uvek razbesneo moga oca (nikad nije dobro podnosio bilo kakve finansijske izdatke). Ali šta se desilo s pepelom – niko zapravo nije znao.

Neprilike mog odavno preminulog dede dirnule su me u osetljivo mesto. Otišao sam sa bdenja ljut i zgađen. To je u izvesnom smislu bilo tipično za moju porodicu – da se pomuče da dovuku kući odeću preminulog čoveka, ali da propuste da donesu njegov pepeo. Da nikad ne pitaju moju baku za tačno mesto njegovog večnog počinka. Kako je moguće da su njegovi ostaci zaboravljeni, povereni nekom samotnom Čistilištu, u zemlji u kojoj niko od nas nikad nije živeo, usamljeni, napušteni? Očigledno je da sam zamišljao kako je moj pepeo ostavljen da se truni na nekom samotnom mestu, a moja deca nikad nisu došla po njega jer im je dopušteno da me viđaju samo jednom nedeljno, od tri do pet po podne, na mestu koje odabere njihova majka. Jer kad god bi došao taj tričavi, nepravedno kratki vremenski period, njihova majka bi ostavila poruku kod sekretarice njihovog oca, u kojoj javlja da su deca bolesna, ili na školskoj ekskurziji, ili imaju kontrolni, ili ne mogu da stignu toga dana. Jer je pravosuđe neopozivo naklonjeno ženskom roditelju, koliko god da je neveran ili osvetoljubiv. Jer ma koliko se otac trudio...

Otišao sam u digresiju.

Pošto sam se vratio u San Francisko, nabavio sam nazive svih pogrebnih zavoda u tom delu Irske, pa sam ih zvao između telefonskih poziva mog advokata, odlazaka na ročišta, umesto kojih sam slobodno mogao da bacim nekoliko hiljada dolara u kantu za otpatke i zapalim ih, ljubavnih sastanaka s moje dve ljubavnice i pokušaja da nađem stan u kom bih mogao da živim kad se moj prijatelj vrati iz Japana (da se rasplačeš skup trosobni stan jer je advokat rekao da je ključno pokazati kako sam „sposoban da deci obezbedim dom“). Seo bih za kuhinjski sto u tri ujutru, držeći se za kraj džointa kao da mi život od toga zavisi – a možda i jeste zavisio – i pozvao bih broj sa spiska. A onda bih slušao meke, prigušene

vokale odgovora: „Alo.“ Zvučalo je više kao *hellou*: s produženim završnim zvukom, sa jezikom spuštenim niže nego u ustima Amerikanca. Nije bilo onog: „Kako mogu da vam pomognem?“, koje ide odmah zatim, samo jednostavno *hellou*.

Trebalo mi je vremena da se na to naviknem.

I tako bih sedeo u mraku, u kuhinji moga kolege, okružen crtežima koje su pastelnim kredama naslikala deca koja sa mnom nisu ni u kakvom srodstvu, dok nesanica besni u meni, i pitao bih: „Možete li, molim vas, da mi pomognete? Možete li mi reći da li ste kremirali čoveka po imenu Danijel Salivan pre dvadeset godina, jednog dana krajem maja?“ Da, dodaću da je situacija bila još nadrealnija zbog toga što se moj deda i ja zovemo isto. Bilo je trenutaka, u gluvo doba noći u San Francisku, kad sam se osećao kao da pokušavam da uđem u trag pepelu bivšeg sebe.

Na moje pitanje bi uvek za trenutak zastali, pa je – nakon meteža, nekoliko razmenjenih reči za koje sam često bio ubeđen da su na irskom, zvuka otvaranja ormana s kartotekom – odgovor uvek glasio „ne“. Kazali bi *neee*.

Sve dok jednog dana neka žena (možda devojka, zvučala je kao da je mlada, premlada da bi radila na takvom mestu) nije rekla: „Da, on je ovde.“

Držao sam telefon uz uho. Bio sam toga dana u sudu, gde su mi rekli da nemam više kud dalje; da ne mogu učiniti ništa da bih učestvovao u podizanju svoje kćeri i sina; da nema načina da prisilim svoju bivšu ženu da ispoštuje sporazum o kontaktima; da se jedino mogu nadati da će „biti razumna“; i da smo, prema rečima moga advokata, došli „do kraja puta“. Na to sam zaurlao, pod kupolom predvorja suda, pa su se svi u blizini okrenuli ka meni, a onda brzo odvratili poglede i više nisu gledali, svi izuzev moje bivše žene, koja je mirno koračala ka izlazu, pri čemu joj se čak i

konjski rep trijumfalno njihao: „To je roditeljstvo. Ne treba da bude kraja puta.“

Stoga je bar nešto ispravljeno, neko je kazao: „Da, jeste, on je ovde“, što je delovalo nemoguće. To je bilo kao sićušni zaslađivač u čitavom okeanu gorčine u kojem sam se trenutno davio.

„Kod vas je?“, rekao sam.

Nastupila je kratka pauza, kao da su devojkicu iznenadila i zbunila moja osećanja.

„Da“, kazala je ponovo.

„Pa... gde je?“ Negde sam bio čuo da pogrebni zavodi bacaju pepeo ako po njega ne dođu rođaci. Hteo sam da znam gde je prosut, da bih mogao da prenesem porodici, pa da odlučimo šta ćemo s bakom.

Međutim, umesto da kaže: „Prosuli smo ga iza kuće“, ili niz morskog vetar, ili u najbliži grm ruže, ili s pogodne litice, izgovorila je neverovatnu rečenicu: „U podrumu je.“

U jednom ludom trenutku, zamislio sam dedu kako tumara po prostoriji s niskom tavanicom, ali inače prijatnoj, u širokim pantalonama i košulji boje senfa, s leptir-mašnom, kako je poslednjih dvadeset godina proveo raspoređujući tegle ili postavljajući sto za stoni tenis, ili razvrstavajući eksere u kutije sa alatom, ili šta god već ljudi rade u podrumima. Došlo mi je da viknem: „Mislili smo da je mrtav, a on je sve vreme bio u vašem podrumu!“

Nakašljao sam se i stegao jače telefon: „U podrumu?“

„Polica četiri D.“

„Četiri D“, ponovio sam.

„Kad želite da dođete da ga uzmete?“

To pitanje me je zateklo nespremnog. Nikad mi nije palo na um da ćemo morati da idemo po dedu, kao po neko dete na rođendanskoj zabavi. U tome času sam shvatio da nisam

zaista očekivao da ću ga naći: sve je to bilo samo da bih skrenuo misli sa dotad najniže tačke u mom životu. To što sam ga našao bilo je toliko neočekivano i nestvarno da me je potpuno pomelo.

Irski: zamislio sam vlažne, jarkozelene padine, kamene mostove što se lučno izvijaju nad srebrnim potocima, žene s bujnom crvenokestenjastom kosom kako prelaze prstima po strunama harfi.

„Sledeće nedelje“, skoro sam vikao, „doći ću sledeće nedelje.“

I tako sam završio sâm, usred ruralne Irske, za vreme prolećnog raspusta pre deset godina, naizmenično se opijajući do besvesti i jedući gotovu hranu u nizu pansiona sa klizavim posteljnima čaršavima i porcijama mleka za jednu osobu.

Kažem „sâm“, iako mi je zapravo društvo pravio deda, koji se zabavljao u maloj kartonskoj kutiji spojenoj lepljivom trakom, zauzimajući suvozačko sedište iznajmljenih kola. On i ja smo se lepo slagali, što, koliko se sećam, nije baš bio slučaj dok je bio živ.

„Sećaš se kad si me udario palicom za irski hokej jer sam bio drzak za stolom?“ kazao bih dok smo se kotrljali irskim seoskim predelima, koji su zapanjujuće izgledali baš onako kako sam ih zamišljao, dok smo tandrkali preko mostova izvišenih iznad nivoa obale, i tako dalje. Mnogo ovaca, doduše, više nego što sam mislio da je moguće.

Ili: „A ono kad si rekao mojoj sestri da je nijedan pristojan muškarac neće hteti jer jede jagnjetinu prstima?“

Deda je ćutao. Nije se čak ni žalio kad bih loše šaltovao menjač, ili skrenuo na pogrešnu stranu puta, ili ručao samo čips i ginis, ili pripalio džoint iako je odavno prošlo vreme za odlazak na spavanje.